

สอบติด องค์ประกอบศิลป์

COMPOSITION for ENTRANCE

อนันต์ ประภาโส

ศ.บ.(ประยุกตศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร

ค.ม.(ศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือเตรียมสอบวิชา องค์ประกอบศิลป์ ทุกมหาวิทยาลัย
และ วิชาประยุกตศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พร้อมตัวอย่างผลงานกว่า 240 ภาพ

สอบติด องค์ประกอบศิลป์

COMPOSITION for ENTRANCE

อนันต์ ประภาส

ศ.บ.(ประยุกต์ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร
ค.ม.(ศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สอบติด องค์กรประกอบศิลป์

อนันต์ ประภาโส

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อนันต์ ประภาโส

สอบติด องค์กรประกอบศิลป์, --ปทุมธานี : สิปประภา, 2555

152 หน้า

1.องค์กรประกอบศิลป์. 2.องค์กรประกอบศิลป์--ข้อสอบ
และเฉลย. I.ชื่อเรื่อง.

701.8

ISBN 978-616-7133-26-3

บรรณาธิการอำนวยการ : อนันต์ ประภาโส

บรรณาธิการบริหาร : ศรีนยา พรหมคำ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : ภูษิต รอดดารา

ภาพประกอบ : กัมพล วงศ์สถิตธรรม, เกศินี พงษ์มา, ชินวัตร วชิรตรังสฤดี, นิเกต ลีลาชุตติพงศ์,
เพิ่มพล เกิดเพิ่ม, ภาณุพงศ์ คงเย็น, รัตติกาล จิตต์หมั่น, วรณนิตา สมบูรณ์,
ศุภวิชญ์ พฤษภาไพบุลย์, สุรเดช รักพงศ์, สุริวัสสา นิรัญรัตนศักดิ์,
อนันต์ ประภาโส, นักเรียนกลุ่มปูและศูนย์ศิลปะสิปประภา

ศิลปกรรม : พฤษภา ดีไซน์

พิสูจน์อักษร : รัตนวลี คำแก้ว

พิมพ์ที่ : หจก.เจริญวิทย์การพิมพ์

สำนักพิมพ์สิปประภา

31/213 ม.17 ต.บึงคำพร้อย อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี 12150

โทรศัพท์ 02-192-3060 โทรสาร 02-192-3280 www.sipprapa.net

จัดจำหน่ายโดย

สายส่งสุขภาพใจ บริษัท บুক ไทม์ จำกัด

214 ซ.พระรามที่ 2 ซอย 38 ถนนพระราม 2 แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150

โทรศัพท์ 02-415-2621, 02-415-6797 โทรสาร 02-416-7744 www.booktime.co.th

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์

คำนำ

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทุกแขนง การจัดองค์ประกอบทางศิลปะนับเป็นขั้นตอนสำคัญ เพื่อให้ผลงานนั้นเกิดคุณค่าทางความงาม

ผลงานศิลปะที่ดีไม่ว่าจะเป็นงานวิจิตรศิลป์ (ศิลปะที่เน้นคุณค่าทางใจ) หรือศิลปะประยุกต์ (ศิลปะที่เน้นคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย) ควรมีความสัมพันธ์กันของรูปทรงและเนื้อหาที่แสดงออก ผลงานชิ้นนั้นจึงจะสมบูรณ์ นอกจากนี้ องค์ประกอบศิลป์ ยังเป็นเสมือนเครื่องมือทางศิลปะให้ผู้สร้างสรรค์ใช้สื่อสารความคิดของตนไปยังบุคคลอื่น ๆ ทั้งในงานวิจิตรศิลป์และงานศิลปะประยุกต์อีกด้วย

หนังสือ สอบติตองค์ประกอบศิลป์ เล่มนี้ ผู้เขียนตั้งใจให้ผู้อ่านใช้เป็นคู่มือเตรียมสอบ เพื่อเข้าเรียนต่อในคณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ สาขาวิจิตรศิลป์ในทุกสถาบันที่ต้องสอบวิชาองค์ประกอบศิลป์ โดยมีเนื้อหาเริ่มต้นตั้งแต่ทำความรู้จักและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาองค์ประกอบศิลป์ หลักการจัดภาพ ทฤษฎีสีพร้อมตัวอย่างผลงาน และตัวอย่างข้อสอบที่วาดโดยรุ่นพี่ที่สอบติตมาแล้ว

อนึ่ง ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตามโจทย์ของข้อสอบในเล่มนี้ ผู้วาดอาจจะทำตรงกับหัวข้อบ้างไม่ตรงบ้าง หรืออาจมีข้อปรับปรุงแก้ไขบ้าง ผลงานบางชิ้นอาจไม่สมบูรณ์ 100% แต่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นประโยชน์จึงได้นำมาลงไว้ทั้งหมดโดยไม่ตัดออก และได้วิเคราะห์-แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเอาไว้เพื่อให้ผู้อ่านได้นำไปพิจารณา ดังนั้นจึงขอให้ผู้อ่านดูภาพประกอบและอ่านอย่างละเอียดพร้อมกับพิจารณาไปด้วยโดยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับผู้เขียนทุกประการ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณผู้วาดภาพทุกท่านที่ได้สร้างสรรค์ผลงาน และอนุญาตให้นำผลงานมาเป็นตัวอย่างให้กับรุ่นน้องได้ศึกษาทั้งในแง่ของตัวอย่างที่ดีและตัวอย่างที่ต้องปรับปรุงนับเป็นความเสียสละเป็นอย่างยิ่ง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา และครูอาจารย์ ได้ใช้ประกอบการเรียนการสอนและฝึกฝนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

อนันต์ ประภาโส

กันยายน 2555

ลำลูกกา ปทุมธานี

สารบัญ

บทที่ 1 รู้จักวิชาองค์ประกอบศิลป์	5
บทที่ 2 องค์ประกอบของศิลปะ	9
บทที่ 3 ทฤษฎีสี	19
บทที่ 4 หลักการจัดภาพ	27
บทที่ 5 สถาบันที่สอบวิชาองค์ประกอบศิลป์	33
บทที่ 6 ข้อสอบวิชาองค์ประกอบศิลป์	37
บทที่ 7 ตัวอย่างผลงานจากข้อสอบวิชาองค์ประกอบศิลป์	43
บทที่ 8 ข้อสอบวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	81
บทที่ 9 ตัวอย่างผลงานจากข้อสอบวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา	89
บทที่ 10 สรุป	145

บทที่ 1

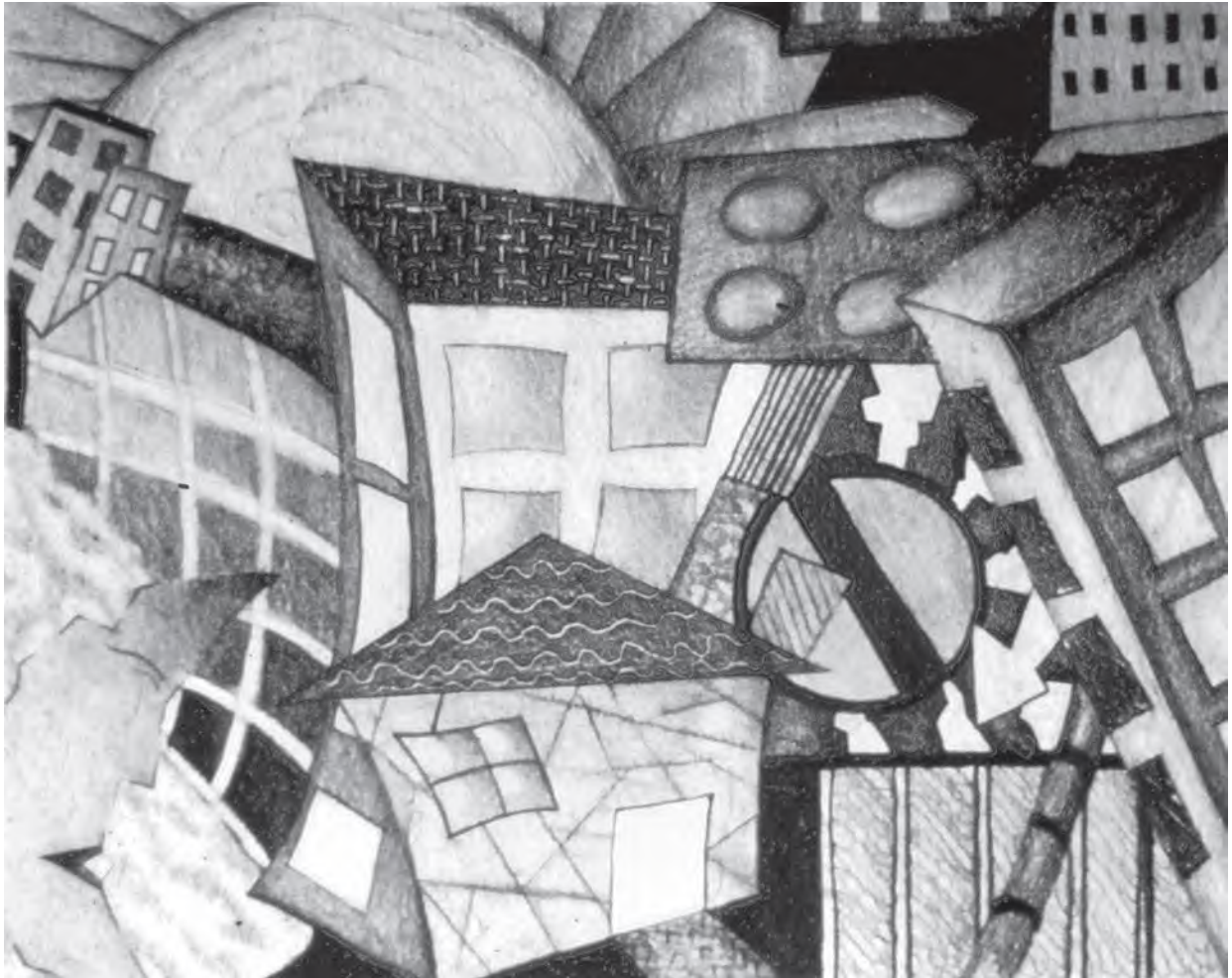
รู้จักวิชาองค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์คืออะไร

ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์แขนงต่าง ๆ การจัดองค์ประกอบทางศิลปะเป็นขั้นตอนสำคัญสำหรับผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ผลงานนั้นเกิดคุณค่าทางความงามอันนำไปสู่ความเป็นสุนทรียภาพ

ในศิลปะทุก ๆ แขนงล้วนมีคุณค่าอยู่ 2 ประการ คือ คุณค่าทางด้านรูปทรง และ คุณค่าทางด้านเนื้อหา
คุณค่าทางด้านรูปทรง เกิดจากการนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะ (Element of Art) เช่น เส้น (Line) รูปร่าง รูปทรง (Shape & Form) แสงและเงา (Light & Shadow) บริเวณว่าง (Space) สี (Color) ลักษณะผิว (Texture) มาจัดวางเข้าด้วยกัน (Putting together) ตามหลักการทางศิลปะ (Principles of Art) ให้เหมาะเจาะลงตัวสวยงาม อันเป็นที่มาของความงามหรือสุนทรียภาพ (Aesthetics) ซึ่งเราสามารถนำหลักการนี้ไปใช้กับงานศิลปะทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น การแต่งเพลง การเขียนหนังสือ การถ่ายภาพ การวาดภาพ การออกแบบ ฯลฯ

อีกคุณค่าหนึ่งของงานศิลปะ คือ คุณค่าทางด้านเนื้อหา (Subject) คือเรื่องราว หรือสาระของผลงาน
ที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการแสดงออกให้ผู้ชมได้สัมผัส รับรู้ โดยอาศัยการจัดองค์ประกอบศิลป์นั่นเอง

ผลงานศิลปะที่ดี ควรมีความสัมพันธ์กันของรูปทรงและเนื้อหาที่แสดงออก การนำสื่อทางศิลปะ
มาประกอบเข้าด้วยกันนอกจากจะต้องลงตัวสวยงามแล้วยังต้องมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนแนวเรื่องด้วย
ผลงานชิ้นนั้นจึงจะมีความสมบูรณ์

นอกจากนั้น องค์ประกอบศิลป์ ยังเป็นเสมือนเครื่องมือทางศิลปะให้ผู้สร้างสรรค์ใช้สื่อสารความคิด
ของตนไปสู่บุคคลอื่น ๆ ทั้งในงานจิตรศิลป์และงานศิลปะประยุกต์อีกด้วย

องค์ประกอบศิลป์คือการนำองค์ประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะมาจัดวางด้วยกันตามหลักการทางศิลปะ
เพื่อให้เกิดความลงตัวสวยงามและสามารถสื่อสารสิ่งที่ศิลปินต้องการนำเสนอ

องค์ประกอบศิลป์เกี่ยวข้องกับวิชาอะไรบ้าง

เกี่ยวข้องกับวิชาวาดเส้น : เราจำเป็นต้องฝึกฝนการวาดเส้น (Drawing) เพื่อให้มือสามารถร่างภาพถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากสมองลงสู่กระดาษ ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่ผลงานทางศิลปะต่อไป แม้ในปัจจุบันการทำงานส่วนใหญ่จะไปจบลงที่คอมพิวเตอร์ แต่การร่างภาพด้วยมือก็ยังคงมีความสำคัญอยู่มาก แม้ศิลปินหรือนักออกแบบจะใช้ปากกาดีจिटอลก็ยังคงอาศัยทักษะการวาดเส้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่เรียนศิลปะและมีฝีมือในการวาดภาพจะมีศักยภาพในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ศิลปะมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนมา ผู้มีทักษะในการวาดเส้นจะได้เปรียบในการเรียนวิชาองค์ประกอบศิลป์

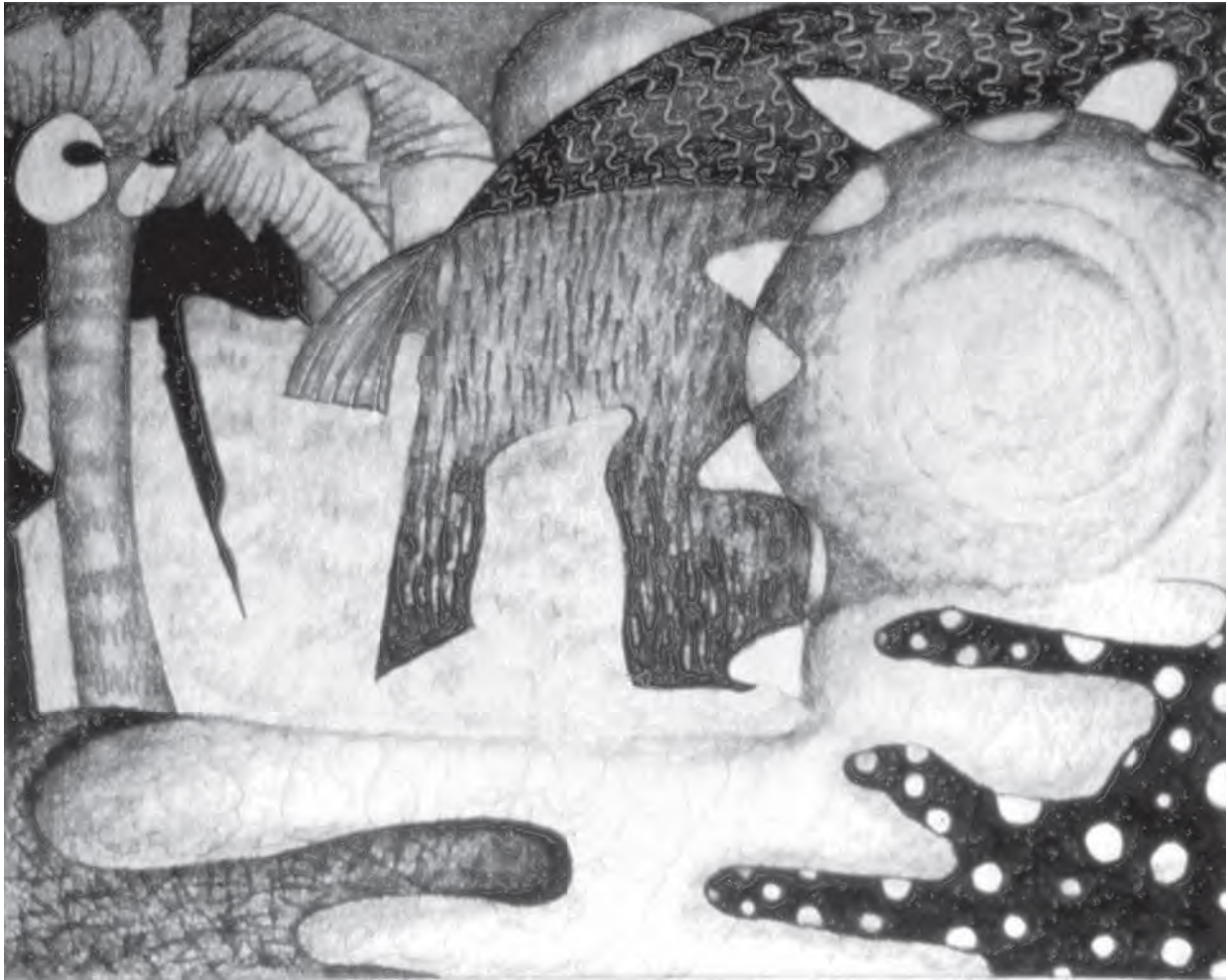
เกี่ยวข้องกับวิชาทฤษฎีสี : ความเข้าใจเรื่องทฤษฎีสี (Color Theory) เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะ สีเป็นส่วนประกอบหนึ่งของงานองค์ประกอบศิลป์ เราจึงต้องศึกษาทฤษฎีสีควบคู่ไปกับการจัดองค์ประกอบศิลป์

เกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะสาขา : ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดองค์ประกอบศิลป์ จะเป็นพื้นฐานสำคัญในงานศิลปะ และงานออกแบบทุกสาขา

เกี่ยวข้องกับงานศิลปะทุกประเภท : ไม่ยกเว้นแม้วรรณกรรมหรือดนตรี ความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบศิลป์มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการสร้างสรรค์วรรณกรรมและบทเพลง

และที่สำคัญ การจัดองค์ประกอบศิลป์ได้ลงตัวสวยงาม ก็ไม่ต่างอะไรกับการจัดการเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตที่จะต้องรู้จักลำดับความสำคัญ รู้จักการแก้ปัญหา รู้จักระบบและขั้นตอนของความคิด รู้จักตนเอง และนี่คือนักสร้างสรรค์ศิลปะตัวจริง จะว่าไปแล้ว องค์ประกอบศิลป์ก็คล้ายกับไวยากรณ์ในศิลปะนั่นเอง

ความสำคัญและประโยชน์ขององค์ประกอบศิลป์

เมื่อเราศึกษาและฝึกฝนการจัดวางองค์ประกอบศิลป์จนเข้าใจ ก็จะมีประสบการณ์ในด้านความลงตัว สวยงาม และรสนิยม สามารถแยกแยะความงามและไม่งาม ความเป็นศิลปะและไม่เป็นศิลปะออกจากกันได้ เมื่อเรามีความเข้าใจและมีรสนิยมทางศิลปะมากขึ้นจนถึงขั้นมาตรฐาน ขณะที่เราปฏิบัติงานทางด้านศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นจิตรศิลป์หรืองานออกแบบ แนวคิดในเชิงสุนทรียภาพจะหลั่งไหลออกมาสู่ผลงานของเราเอง โดยอัตโนมัติ และจะไปแสดงออกในงานศิลปกรรมและงานออกแบบให้มีคุณค่าทางศิลปะมากขึ้น

สรุป

องค์ประกอบศิลป์เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ทางศิลปะเข้าด้วยกันเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทุกแขนง

บทที่ 2

องค์ประกอบของศิลปะ

ความหมายของ วิจิตรศิลป์ (Fine Art) และ ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ ฉบับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (แปลโดย มะลิฉัตร เอื้ออานันท์) กล่าวว่าไว้ว่า งานวิจิตรศิลป์ คือ งานศิลปะที่สร้างสรรค์หรือแสดงออกอย่างสุนทรีย์ เพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านจินตนาการ และความรื่นรมย์ต่องานศิลปะนั้นเป็นหัวใจ ซึ่งต่างกับผลงานแบบประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ หรือเพื่อกิจด้านอื่นเป็นสำคัญ ตัวอย่างของงานวิจิตรศิลป์ได้แก่ ผลงานด้านจิตรกรรม วาดเขียน ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม ความแตกต่างที่โดดเด่นระหว่างความเป็นวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์นั้นปราศจากกฎเกณฑ์ที่ตายตัวหรือเห็นอย่างชัดเจน ดังเช่นเหยือกของกรีกโบราณ หรือหนังสือเรขาคณิตที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยในช่วงเวลาที่ผลงานศิลปะทั้งสองนี้ถูกสร้างขึ้น แต่ปัจจุบันนี้ผลงานศิลปะเหล่านี้มีคุณค่าและได้รับการชื่นชมในฐานะสุนทรีย์วัตถุ

ศิลปะประยุกต์ คือ ศิลปะที่สร้างขึ้นหรือประดับตกแต่งเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น การออกแบบอุตสาหกรรมศิลป์ การออกแบบภาพประกอบหรือตัวอักษรที่ใช้ในการโฆษณา พาณิชยศิลป์ เป็นศิลปะแขนงหนึ่งของศิลปะประยุกต์ คำว่าศิลปะประยุกต์นี้ใช้แบ่งประเภทของงานศิลปะเพื่อให้เห็นความแตกต่างไปจากลักษณะศิลปะประเภทวิจิตรศิลป์ ซึ่งคำนึงถึงสุนทรีย์ภาพเป็นสำคัญ แต่ความแตกต่างอย่างแท้จริงของศิลปะสองประเภทนี้ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้เด็ดขาด

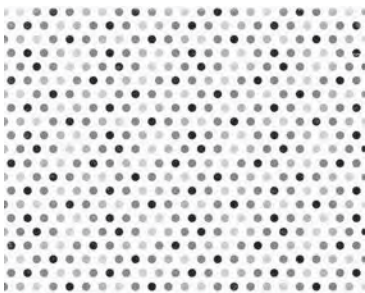
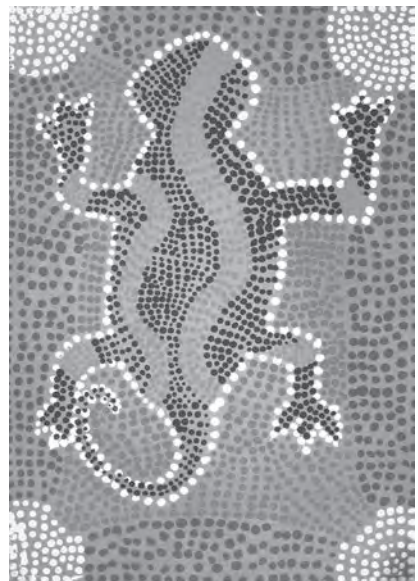
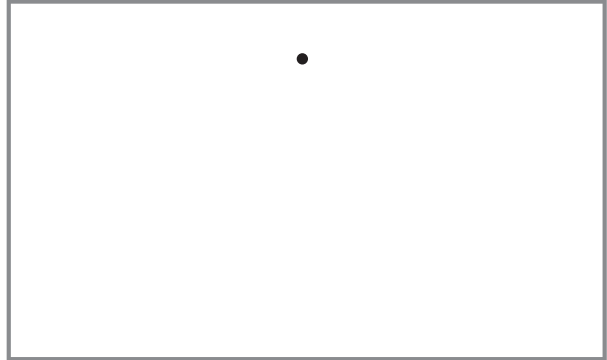
องค์ประกอบของศิลปะ

องค์ประกอบทางกายภาพที่ประกอบกันขึ้นเป็นผลงานศิลปะประกอบด้วย

1. จุด (Dot)
2. เส้น (Line)
3. รูปร่าง (Shape)
4. รูปทรง (Form)
5. ลักษณะผิว (Texture)
6. ค่าน้ำหนัก (Value)
7. สี (Color)
8. ที่ว่าง (Space)

จุด (Dot)

จุดเป็นพื้นฐานอันแรกของงานทัศนศิลป์ จุดที่เรียงตัวกันอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดเป็นแนวทิศทางและรูปร่างหรือรูปทรงได้ จุดที่อยู่รวมกันอย่างแน่นทึบหรือโปร่งต่างกันจะทำให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่และลักษณะผิวขึ้น ในทางเรขาคณิต จุด เป็นคำอนิยาม (Undefined Term) คือไม่มีความหมาย ในอดีตมีผู้ให้ความหมายของจุดไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ไม่มีความกว้างและความยาว แต่ในทางศิลปะแล้ว จุดเพียงจุดเดียวในที่ว่างก็มีความหมายแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้ จะเห็นว่า พื้นที่ว่างในกรอบสี่เหลี่ยมที่มีจุดอยู่ในตำแหน่งต่างกันก็ให้ความรู้สึกของภาพที่แตกต่างกัน

การใช้จุดในงานศิลปะ

เส้น (Line)

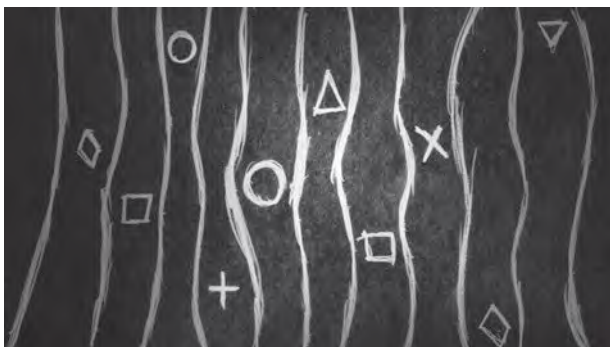
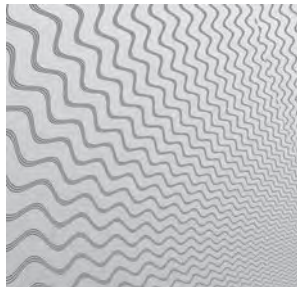
ว่ากันว่า เส้นเกิดขึ้นจากจุดเล็กๆ ที่เรียงตัวกันอย่างต่อเนื่อง เส้นต่างๆ จะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปแล้วความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดจากเส้นมาจากสิ่งที่เกิดขึ้นจากชีวิตประจำวัน เช่น ความมั่นคงแข็งแรง ของตึกซึ่งประกอบด้วยเส้นตั้งจำนวนมาก ทะเลประกอบด้วยเส้นนอนตลอดแนว (เส้นขอบฟ้า เส้นคลื่น) ความรู้สึกนุ่มนวลอ่อนช้อยเมื่อเห็นเส้นโค้งก็มาจากธรรมชาติเช่นเดียวกัน

คุณลักษณะและความหมายของเส้นโดยสังเขป

1. เส้นตั้ง เส้นตั้ง : ความมั่นคงแข็งแรง สง่า สงบ นิ่ง คงอยู่ตลอดไป
2. เส้นนอน : สงบราบเรียบ ให้ความรู้สึกไม่สิ้นสุด หลับสนิท ตาย
3. เส้นเฉียง : ไม่มั่นคง กำลังจะล้ม อันตราย ห้าม ความไม่สมดุล ความเคลื่อนไหว
4. เส้นเฉียงหลายเส้นต่อเนื่องกัน เส้นหยัก เส้นฟันปลา : ทำลาย แหลวมคม เคลื่อนไหวอย่าง

มีพลัง รุนแรง

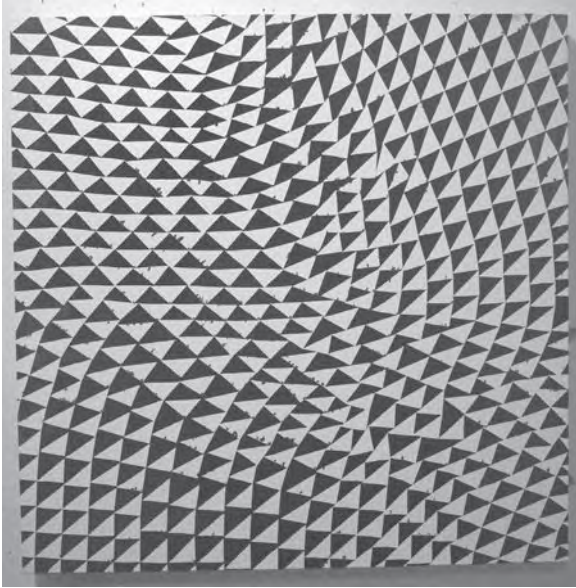
5. เส้นโค้ง : สุภาพ อ่อนหวาน อ่อนน้อม ย่อม เศร้า อ่อนแอ เพี้ย
6. เส้นโค้งขดหอย : ให้ความรู้สึกไม่สิ้นสุด เติบโต ขยาย
7. เส้นขยุกขยิก : สับสน วุ่นวาย ยุ่งเหยิง ตื่นเต้น

การใช้เส้นแบบต่างๆ ในงานศิลปะ

รูปร่าง (Shape)

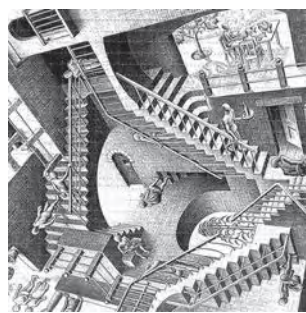
มีลักษณะแบนเป็น 2 มิติ คือมีความกว้างและความยาวเท่านั้น

การใช้รูปร่างในงานศิลปะ

รูปทรง (Form)

มีลักษณะ 3 มิติ มีมวล เป็นกลุ่มก้อน มีความกว้าง ยาว หนา ลึก

การใช้รูปทรงในงานศิลปะ

รูปร่างหรือรูปทรงทางศิลปะ แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

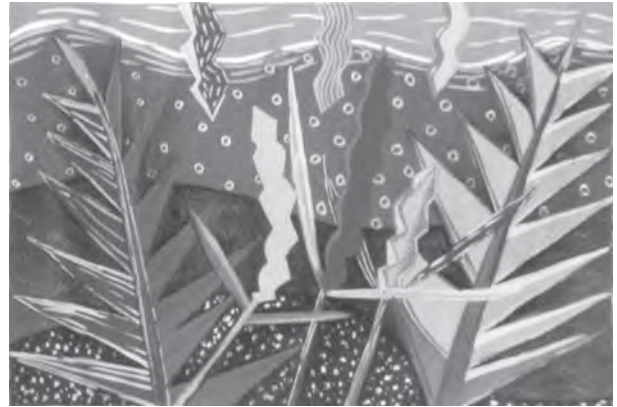
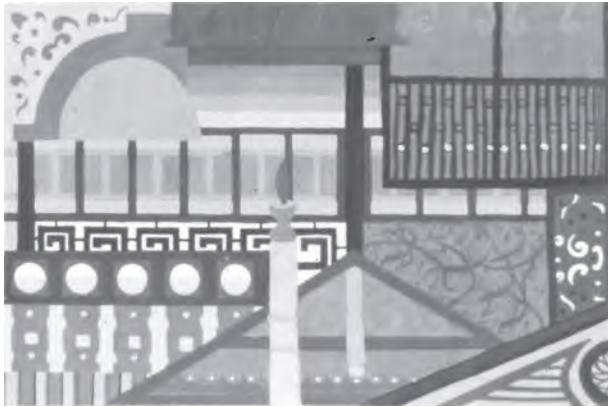
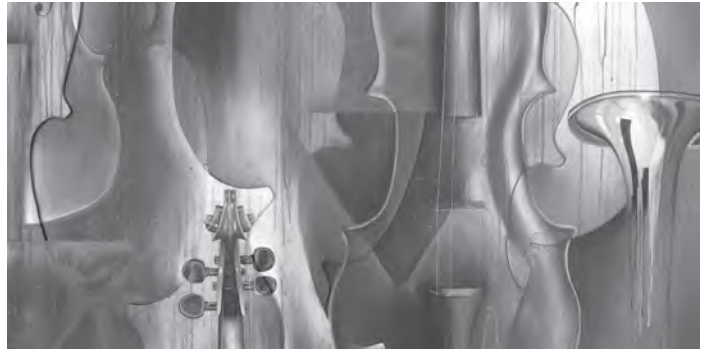
1. รูปแบบเหมือนจริง (Realistic) คือรูปร่าง-รูปทรงที่มีลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติ

การสร้างสรรค้งานศิลปะแบบเหมือนจริง

2.รูปแบบตัดทอน ดัดแปลง (Abstract) เป็นรูปลักษณะที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติหรือสิ่งที่เรารู้คุ้นเคย มีวิธีการทำได้หลายวิธีเช่น

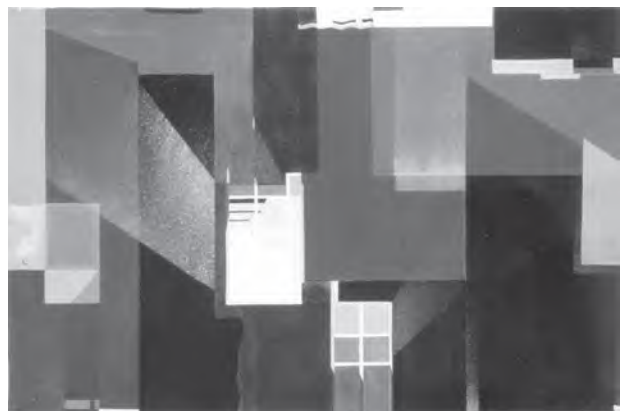
- โดยการบิดเบี้ยวให้ผิดจากความเป็นจริง (Distortion)
- โดยการทำให้เหนือความเป็นจริง หรือจัดให้มีระเบียบกว่าความเป็นจริง (Exaggeration)
- นำมาจัดใหม่ โดยการนำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาจัดให้เป็นรูปขึ้นใหม่ต่างจากของเดิม (Re-Arrangement)

การสร้างสรรคงานศิลปะด้วยวิธีการตัดทอนและดัดแปลงรูปทรง

3.รูปแบบที่ไม่มีมีความหมาย (Non-Objective) เป็นรูปอิสระที่ไม่มีมีความหมาย แต่ใช้สื่อความหมายแทนกันได้ รูปแบบนี้ได้แก่

- รูปทรงเรขาคณิต (Geometrical Form)
- รูปทรงอิสระ (Free Form), รูปทรงชีววิทยา (Biological Form)

การสร้างสรรคงานศิลปะแบบนามธรรมสมบูรณ์ (รูปทรงไม่มีมีความหมาย)